

Mežu īpašniekiem lielāku brīvību Saeima nedod

Latvijas mežu īpašniekiem koki mežos jāaudzē pat vairāk nekā 30 gadus ilgāk nekā konkurentiem Zviedrijā, un šāda situācija arī saglabāsies

Teksts **Māris Ķirsons**

Ilustrācija **Kristaps Kalns, Dienas Mediji**

To paredz Saeimas vairākuma lēmums nevirzīt izskatīšanai grozījumus Meža likumā, kuri paredzēja priedei galvenās cirtes vecumu samazināt no 101 līdz 81 gadam, bet eglei – no 81 līdz 61 gadam, bērzam un melnalksnim – no 71 uz 51 gadu, bet apses cirtes vecumu samazināt par desmit gadiem – no 41 līdz 31.

Vispirms pamatnostādnes un izvērtējumu

Saeimas deputāts Uģis Rotbergs norādīja, ka pašlaik nav pareizais laiks runāt par koksnes ciršanas vecuma samazināšanu. Proti, 2024. gadā Satversmes tiesa skatīja lietu par Zemkopības ministrijas virzītajiem grozījumiem koku ciršanas noteikumos, kur bija runa par mazāka diametra koku ciršanu. “Vecums un diametrs ir savstarpēji saistīti. Kurš ir redzējis jaunus, resnus kokus? Neviens. Ko tiesa nolēma? Grozījumi tika atzīti par neatbilstošiem Satversmei. Tiesa uzsvēra, ka nav pietiekami izvērtēta ietekme uz vidi, nav ievērots piesardzības princips, sabiedrības līdzdalība lēmuma pieņemšanā nav bijusi pietiekama. Valstī ir izveidota attīstības plānošanas sistēma. Nozaru politikām ir jābūt vispirms. Ir nepieciešams stratēģiskais novērtējums uz vidi,” tā U. Rotbergs. Viņš atgādināja, ka šobrīd nav spēkā esošu mežu un ar tiem saistīto nozaru pamatnostādņu un arī ietekmes uz vidi novērtējuma nav. “2025. gada novembrī Ģenerālprokuratūra sāka pārbaudi par to, vai, lemjot par atbalsta sniegšanu kokrūpniekiem, valsts amatpersonas ir rīkojušās atbilstoši likumu prasībām. Savukārt šī gada martā Ģenerālprokuratūra ierosināja kriminālprocesu par iespējamām pārkāpumiem saistībā ar prettiesisku atbalsta sniegšanu kokrūpniekiem. Valsts kontrole ir sākusi pārbaudi par AS *Latvijas valsts meži* pārraudzības efektivitāti, kura būtībā ir par to, kā tiek īstenotas valsts un sabiedrības intereses, pārvaldot valsts īpašumā esošos mežus,” norādīja U. Rotbergs, aicinot arī sagaidīt gan Ģenerālprokuratūras, gan arī Valsts kontroles darba rezultātus.

Koku ciršanas vecuma salīdzinājums

galvenā cirte

Valsts	Priede	Egle	Bērzs
Krievija	101	101	61
Latvija	101	81	71
Baltkrievija	81	81	61
Polija	80	80	60
Zviedrija	65	60	35
Somija	Īpašnieka lēmums	Īpašnieka lēmums	Īpašnieka lēmums
Norvēģija	Īpašnieka lēmums	Īpašnieka lēmums	Īpašnieka lēmums

Avots: Latvijas Meža sertifikācijas padome

Privātmežu īpašnieki neizpratnē

Privāto mežu īpašnieki neizprot parlamentāriešu vairākuma pozīciju, jo valsts savu mežu apsaimniekotājam var noteikt citādas prasības, turklāt sasaiīt privātīpašnieku lēmumu pieņemšanas brīvību savā īpašumā ar Valsts kontroles un Ģenerālprokuratūras darba rezultātiem attiecībā uz valsts mežu apsaimniekotāju, maigi izsakoties, esot divaini. Vienlaikus tika secināts, ka Saeimas vairākuma lēmums nedod Latvijā mežu īpašniekiem tādas pašas vai līdzvērtīgas tiesības attiecībā uz koksnes resursu ieguvī, kādas ir Zviedrijā, nemaz nerunājot par Somiju vai Norvēģiju. Tā būtībā esot jāuzskata par konkurences kropļošanu, kuras sekas ir mazāki ienākumi mežu īpašniekiem. Šāda pieeja neļauj meža īpašniekiem pieņemt lēmumus, preventīvi reaģējot uz riskiem – tāpat biežāk no īpašuma tiek iegūta bojāta koksne, kas izmantojama tikai kā malka, bet par tās pārdošanu samaksa vienmēr ir mazāka nekā par zāģbaļķi vai finierkluci. Bez tam *malkas* audzēšana nebūt nav efektīvāks, produktīvāks zemes izmantošanas veids, vēl jo vairāk, ja valsts nespēj vai nevēlas samaksāt adekvātas kompensācijas par saimnieciskās darbības daļēju vai pat pilnīgu ierobežošanu.

Pieprasa izvēles tiesības

Mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības *Mūsu mežs* vadītāja Aneta Rulle pauž stingru atbalstu piedāvātajiem grozījumiem Meža likumā, kas paredz galvenās cirtes vecuma

samazināšanu. “Ir laiks beigt tirāzēt mītu, ka meža īpašnieks ir sava īpašuma ienaidnieks,” uzsver A. Rulle. Viņa norāda, ka ierosinātās izmaiņas nav pavēle cirst, bet gan paredz sniegt brīvību saimniekam lemt par savu mantu brīdī, kad koksne ir visvērtīgākā. “Ir maldīgi uzskatīt, ka meža īpašnieks ir sava īpašuma ienaidnieks; tieši otrādi – saimnieks ir ieinteresēts, lai mežs atjaunotos un paliktu vērtīgs nākamajām paaudzēm, un neviens neliek zāgēt obligāti,” tā A. Rulle. Viņa aicināja beigt biedēt sabiedrību ar mītiem. “Latvijā koksnes resursu ieguve nav beigas, bet gan jauna meža sākums – mēs stādām un kopjam, lai nākamajām paaudzēm paliktu nevis trupējuši brikšņi, bet vērtīgas audzes,” tā A. Rulle. Latvijas lielākā privāto meža īpašnieku kooperatīva *Mežsaimnieks* (vairāk nekā 1200 biedru, apsaimnieko vairāk nekā 30 000 ha meža) vadība norāda, ka meža īpašnieki ir piesardzīgāki un saimnieko ilgtspējīgāk, nekā to pieprasa likums. Proti, pretēji bažām par vispārēju izcīršanu *Mežsaimnieka* dati rāda pretējo – ikgadējais pieaugums ir vairāk nekā 200 000 m³, bet faktiskā koksnes resursu ieguve – tikai aptuveni 100 000 m³ gadā (iekaitot kopšanas cirtes).

“Meža likuma atvēršana bija iespēja dot brīvību saimnieciskajiem mežiem,” piebilst A. Rulle. Viņa uzsver, ka piedāvātās izmaiņas neatceļ un nemazina dabas aizsardzības prasības. “Mēs aicinām uz diskusiju, kas balstīta zinātnē, nevis bailēs. Latvijas budžetam ir vajadzīgi ieņēmumi valsts aizsardzībai un labklājībai, un meža nozare ir gatava tos nodrošināt, ja tai noņems normatīvās važas,” tā A. Rulle. Viņa atgādina: kamēr populistiski saukļi mēģina iebiedēt sabiedrību, nozare pieprasa tiesības saimniekot racionāli, nevis noraudzīties, kā Latvijas zaļais zelts pārvēršas mazvērtīgā malkā un kaitēkļu perēkļos. “Cik ilgi Latvijā tiks uzturēta konkurētspējas diskriminācija, ja Latvijas mežsaimnieki šobrīd ir iedzīti stūrī ar normatīvismu, kamēr Skandināvijā saimniekošana ir elastīga un ekonomiski pamatota?” jautā A. Rulle. Viņa atgādina, ka savlaicīga koksnes resursu ieguve baro Latvijas ekonomiku un nodrošina enerģētisko drošību, nevis atstāj resursus sapūšanai mežā. “Tikai jauna, veselīga un augoša audze aktīvi piesaista CO₂. Vecs, pūstošs mežs ir nevis *plaušas*, bet gan oglekļa avots,” uz klimatomatību CO₂ piesaistes jautājumu atbild A. Rulle.

Veicināsim malkas ieguvu

Latvijas Mežu sertifikācijas padomes priekšsēdētājs Māris Liopa neizprot, kāpēc Latvijas mežos būtu jāpalielina sapuvas koksnes apjoms, kas jau pēc Meža resursu monitoringa datiem pārsniedzis 64 milj. m³, un tas pat pēc pieticīgiem aprēķiniem nozīmē sapūdēt 2–2,5 miljardus eiro. “Pēdējo 16 gadu laikā atmirušās koksnes daudzums palielinājies par vairāk nekā 7,7 miljoniem m³, un diemžēl nākotnē šis atmirušās koksnes apjoms turpinās pieaugt, arī tāpēc egļu audzes pēc 50 gadu vecuma ir daudz ievainojamākas gan no astoņzobu mizgrauža invāzijas, gan vējgāžu faktora, kas nozīmē, ka no šādām audzēm lielākoties iegūs enerģētisko koksni, kuras vairošana nekādu būtisku piensumu ne sabiedrībai, ne valsts budžetam neradīs, bet īpašniekiem lielākas tiesības lēmumu pieņemšanai Saeimas vairākuma ieskatā dot nedrīkst,” skaidro M. Liopa. Viņš atgādina, ka pēdējo gadu laikā sanitārajās cirtēs iegūtās koksnes apjoms ir pieaudzis teju piecas reizes, taču tas nozīmē mazākus ienākumus ne tikai mežu īpašniekiem, bet arī valsts budžetam. “Vai tiešām lēmumu pieņēmēju vairums ignorē skaitļus: mežs aizņem teju 53% Latvijas teritorijas, kopējā meža krāja ir apmēram 670 milj. m³, ikgadējais pieaugums – ap 24,6 milj. m³, kamēr mežizstrādes apjoms ir būtiski mazāks. Meža nozare viena pati ģenerē ap 5,4% IKP, bet, summējot ar tās pasūtījumiem pakalpojumu sektoram, šis skaitlis būs vēl iespaidīgāks,” pauž

Viedoklis

Lēmumiem jābalstās datos

Rolands Feldmanis,

Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas valdes priekšsēdētājs:

Bieži tiek piesaukts arguments par mežu kā sabiedrības kopējo labumu un ekosistēmu pakalpojumu nodrošinātāju, taču nereti tiek ignorēts, ka tieši aktīva, pārdomāta meža apsaimniekošana veicina meža ražību, veselību un spēju piesaistīt oglekli. Koku aprīte nav meža iznīcināšana, bet gan nepārtraukts cikls, kurā augošs, jauns un vitāls mežs piesaista vairāk oglekļa nekā pāraudzētas, stagnējošas audzes. Mērķtiecīga koksnes ieguve un savlaicīga atjaunošana palielina gan meža produktivitāti, gan tā ieguldījumu klimata mērķu sasniegšanā. Apgalvojumi par CO₂ bilances pasliktināšanos bieži neņem vērā faktu, ka koksne, nonākot ilgdzīvojošos koksnes produktos, turpina uzkrāt oglekli arī ārpus meža. Turklāt koksnes pārstrādē galvenokārt tiek izmantoti stumbri ar salīdzinoši nelielu diametru, un resnāki koki ne vienmēr ir nepieciešami pārstrādes vajadzībām. Tas nozīmē, ka mežsaimnieciskā darbība var būt precīzi pielāgota gan nozares vajadzībām, gan ekosistēmas ilgtermiņa līdzsvaram.

Tiesiska valsts nozīmē nevis lēmumu nepieņemšanu vai pastāvīgu vilcināšanos, bet gan spēju balstīt politiku datos, zinātnē un ilgtermiņa skatījumā. Meža apsaimniekošana, kas balstās koku aprītē, produktivitātes pieaugumā un koksnes izmantošanā ilgmūžīgos produktos, vienlaikus stiprina ekosistēmu pakalpojumus, samazina spiedienu uz citiem, neatjaunojamiem resursiem un veicina oglekļa piesaisti. Tādēļ jautājums nav par to, vai mežs ir sabiedrībai, bet gan par to, kā to apsaimniekot tā, lai sabiedrība ilgtermiņā iegūtu gan tīru vidi, gan spēcīgu, konkurētspējīgu nozari.

M. Liopa. Viņu pārsteidz, ka koksnes resursu ieguves vecums Latvijā 35 gadus pēc neatkarības atgūšanas balstās uz padomju laiku principiem. “Dīvaini, ka priedes un egles cīršanas vecums Latvijā un Krievijā ir vienāds, bet to pielāgot atbilstoši mūsu situācijai likumdevēju vairākums neriskēja,” tā M. Liopa. Viņš uzsver, ka politisko lēmumu pieņēmēju darbība atstāj būtisku ietekmi uz visu Latviju. “Tieši no politisko lēmumu pieņēmēju darba bija, ir un būs atkarīga Latvijas valsts, šeit dzīvojošo un arī vērtības radošo uzņēmēju rītdiena – ekonomiski pamatota, videi draudzīga sociāli taisnīga tautsaimniecība, kura ģenerē nodokļus valsts budžetā, vai arī pārspīlēti ierobežojumi liegumi, kas ļauj vienkārši sapūt miljardus eiro lielām vērtībām un atbilst rezervāta statusam, taču arvien vairāk trūkst naudas sabiedrībai svarīgo pakalpojumu nodrošināšanai, un vienīgais risinājums ir valsts parāda audzēšana un nodokļu likmju paaugstināšana, kurās griesti var tikt sasniegti jau tuvākajā laikā,” tā M. Liopa.